

ЦИЈЕНА:

за Црну Гору на годину 10 перп., на по год.
5 перп.; ван земље 15 франака у злату.

за Црну Гору број 10 пара
за Стране Земље број 20 пара

ЛИСТ ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ И ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:

„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:

„Vjesnik“ Cetinje (Montenegro)

РУКОПИСЕ ВАЉА СЛАТИ УРЕДНИШТВУ „ВЈЕСНИКА“
А ПРЕТПЛАТУ И ОГЛАСЕ АДМИНИСТРАЦИЈИ
ОГЛАСИ СЕ НАПЛАЋУЈУ ПО ПОГОДБИ

Цетиње, 19. јуна

У име осјећаја хуманости, и у име културе и цивилизације, осуђен је прошлог пута, на овом мјесту терористички акт, чијом жртвом падоше у Сарајеву аустро-угарски Насљедник надвојвода Франц Фердинанд и његова супруга војвоткиња од Хоенберга. Непромишљена и страшна дјела загријаних *младића*, извршена под свјежом сугестијом лектире Крапоткина, Бакунина, Малатесте и Грива, сугестијом која је била потенцирана у *младим* и лако запаљивим мозговима до безумља, до бесвјесности о реалности, до болесне ексалтације фанатизма и до халуцинације која је за њих постала стварност, — та дјела, за најштрију осуду и за највеће жаљење, била су овдје са правом названа злочином. Злочином су названа дјела *младића*, од којих један има 19, а други 21 годину, — који, дакле, по аустро-угарским законима, још нијесу ни пунољетни и који не могу, према томе, у пуној мјери бити одговорни за оно што учине.

Али кад квалификујемо злочином *једно* дјело *неодговорних* малољетника, који до сада не издадоше ниједног саучесника, из простог разлога што немају кога да издаду, — како да назовемо онда *хиљаде* злочина који се врше у сусједној монархији под заштитом и окриљем одговорних власти од стране елемената, којима, у једној правној земљи, кривични законик не може одрећи одговорност? Како да назовемо страховита привиђења ломбардијских терора? Какво име да дадемо нечувеном феномену кад се читав један народ ставља ван закона и ван заштите закона?

Под заштитом 50.000 аустријских бајонета, опљачкала је напујдана фукара из католичких и муслиманских редова крвавим знојем стечену имовину сарајевских Срба који се са носталгијом морају сјећати предкупационих времена. Опљачкане су и девастиране су српске радње; разрушени су и демолирани су српски хотели; по улицама се разбацивала и уништавала српска мука; ни светиња кућњег прага није остала поштеђена: српски домови су нападнути и опустошени. Све што је било српско, предано је на милост и немилост, на очи војске и полиције, подивљалим инстинктима подстрекаване фукаре. Извјештаји, гори за горим, стижу из Сарајева, Мостара, Фоче, Невесиња, Травника, Добоја, Брчке, Ђакова и Загреба. У часу кад ово пишемо, нема ниједног мјеста у којему Србин живи у Аустро-Угарској, да није издана парола крсташког рата против Срба. Свуда су организовани *погроми* против голоруког, незаштићеног и ван закона стављеног српског елемента. Српске митрополије, цркве, школе, банке, редакције и штампарије руши и срањује са земљом једна дивљачка руља.

Наступили су часови страховитог искушења за српски народ у Аустро-Угарској. Број оних, који су бачени невини у окове и који труну у мемљивим тамницама, износи преко хиљаде. И док солдачке патроле тјерају, везане у ланце, најугледније Србе грађане да их баци у мрачне казамате, дотле се разлијеже улицама Босне и Херцеговине, Хрватске и Славоније канибалски поклич плаћене фукаре, која тражи истребљење Срба. Са злочиначком лакоумисленошћу и без предвиђања неодогадних посљедица, Срби се, и ако сачињавају огромну већину тих покрајина, тјерају у безумне границе очајања, јер више немају шта да изгубе, пошто им је све одузето. Србе подстрекнута банда мањине туђинаца у покличима по

улицама истјерује на поље из земља, које су српске по традицијама, по крви, по језику, по праву народности! Гости и наметљивци дрзнуше се да тјерају домаћина из његова дома, у којем је бољећива српска душа дала хљеба и ухљебија разним пропалим туђинским племићима.

Гледајући и слушајући шта се збива у нашем непосредном сусједству, тихе и крваве сузе роне нам се у душу. Али уздамо се да ће они који су крв од крви наше и кост од кости наше, на страшном мјесту постојати. Уздамо се, да ће истрајати сва мучна искушења, у вјери, да ће вријеме исцјелити све ране и, као и вазда, побједити зло. А исто тако се надамо да ће одговорни елементи видјети куда срљају и на вријеме схватити што значи стварати од једног народа десперадере.

Послије сарајевске трагедије

Потоњи тренутци

О потоњим тренутцима живота убијеног аустро-угарског Насљедника и супруге му листови саопштавају ове појединости:

Војвоткиња Софија Хоенберг, супруга Насљедника, била је била погођена од куршума и клонула је у аутомобилу. Насљедник се одмах мало уздигао и занатао ју је шта ти је?

У истом тренутку би и он погођен.

На војничкоме мундиру показао му се млаз крви.

Аутомобил се одмах зауставио, а поглавар земље Потпорец, који је сједио насупрот њима, обрисао је руком крв са Насљедникових груди.

Војвоткиња се иза тога мало подиже и хтеде руком да затвори Насљедникову рану, из које је крв нагло текла. У томе тренутку она паде и с уздахом изговори ријечи: Боже мој, Боже мој! Била је већ у несвјести.

Насљедник се обрну према супруги и проговори:

„Софија, остани у животу ради наше дјеце!“

Било је наређено да аутомобил највећом брзином појури према коначу. Супружници су већ лежали у аутомобилу, показујући мало знања живота. Насљедник је неколико пута отворио очи и подигао руку.

Војвоткиња је издахнула у аутомобилу, а Насљедник у салону коначу, чим су га у исти пренијели.

Цареви ријечи

Кад су Цару у Ишлу саопштили жалосну вијест из Сарајева, он је неколико тренутака као укочен ћутао, па је по томе изговорио ове ријечи:

„Ни од чега више на овоме свијету нећу бити поштеђен.“

Једни друге оптужују

Због атентата у Сарајеву међусобно се оптужују представници тамошњих војних и грађанских власти и једни на друге бацају одговорност.

Полуслужбени бечки „Фремденблат“ доноси саопштење босанскога министарства, које читаву одго-

ворност за сарајевску трагедију баца на војне власти, јер су ове Насљедников пут биле означиле као чисто војнички догађај и нијесу грађанске власти ни извјестиле. За читаву службу безбједности бринуле су се само војничке власти.

Орган ратног министарства „Милитерише Рундшау“ баца сву кривицу само на грађанске власти и окривљује их да су биле лакоумислене.

Товори се да ће босански земаљски поглавар Потпорец и министар Билински бити стављени на расположење.

„Србобран“ поводом атентата

Загребачки „Србобран“, орган Срба у Хрватској, овако пише поводом сарајевског атентата:

„И са гледишта оданости према династији, и са гледишта човјечности, и са гледишта политичког овај чин, коме су жртвом пали надвојвода насљедник и супруга му војвоткиња, мора се дубоко пожалити и најштрије осудити. Он је кажњиво дјело појединаца, који немају никакве везе са друштвеним животом околине у којој живе, за чије дјело фали свака могућност разјашњења из било ма које области нашега друштвенога живота. Надвојвода насљедник и супруга му били су у Сарајеву од целокупног пучанства тако лијепо дочекани, да се овај изолирани чин атентатора не може апсолутно схватити. Пред нама је „Српска Ријеч“, која је изашла пригодом доласка надвојводе Франца Фердинанда.

Без сумње је њезин уводни чланак тумач осјећаја српскога народа у Босни. У њему се топло поздравља насљедник и исправно подсјећа на величанствен дочек, којим је наш сиједи владар цар и краљ Франц Јосиф дочекан у Босни послије анексије.

Према најновијим новинским вјестима признају и сами атентатори да немају никакве везе са нашим друштвеним животом, те да су злочин починили један као анархиста а други из борбе против империјализма. Нема ништа луђе и погубније и ништа што би се мора-

ло већма осудити, него ли из принцијелних и теоретских мотива подузети злочини. Они су атентати на друштвени живот, које све друштво осуђује и од себе одбија, они имају обично ту жалосну посљедицу, да само служе реакцији и дају повода, да се нормалан развјетак једнога друштва спречава.

Околност, да су атентатори Срби, покушаће, наравно, са много страна, да се искористи против српског народа. Но ништа нема погрешније. Српски народ нема са тим атентатом ништа заједничко, он одбија од себе сваку везу, он је одан и вјеран својој хабсбуршкој династији и дубоко жали смрт насљедникову, од кога су народи монархије очекивали много добра за свој народни развјетак и напредак.

Нечувени злочин, који се догодио у Сарајеву, употребили су овдашњи франковци за демонстрације против Срба, у мјесто да се осјећајима пијетета одужују успомени насљедника, приређују они уличне демонстрације и не жацају се оштећавати туђе власништво, само да избију из споменутог злочина капитал за своје страначке циљеве. Против оваквог поступка морају сви лојални грађани најодлучније протестовати.“

Једно драгоцјено признање

Поводом „патриотских манифестација“ католичког и муслиманског олоша и измета у Сарајеву, бечке званичне вијести признају да се полиција и војска „врло деликатно“ понашала и да није употребила против њих оружје, „пошто су манифестанти слушали паметне запо-вијести.“

Дакле, пљачкање и пустошење српских дућана, домова, хотела и кафана уз благослов и заштиту војске и полиције која прати пљачкаше да их заштити ако који Србин не би хтио скрштених руку да гледа како му сатиру имање и доводе га до просјачког штапа!

„Одличне даме“

Каква је југовина за пљачкашки башибозук који је уз пасивно држање полиције и војске починио недјела на којима му и Арнаутлук може завидјети, види се по томе што званични бечки извјештаји истичу са очигледним допадањем како су у „манифестацијама“, достојнима руља Исе Бољетинца, узеле учешћа и многе „одличне даме“, богобожаљливе васпитанице језуитских клостера које су се из похрарних српских дућана сортирале за читаву годину.

Тумачење и посљедица злочина

Сарајевски злочин је наперен против друштва. Он ради тога бива, као и сваки такав злочин, једнодушно осуђиван. Због истога не може нико више бити позиван ни на материјалну, ни на моралну одговорност, осим његових извршиоца или саучесника, ако их има. Бацати кривицу за злочин и на народност, којој припадају злочинци, безумно је и штетно је. Тијем се злочин, по својим посљедицама, доводи на политичко земљиште, гдје је, у оквиру закона, о посљедицама допуштено разноврсно мишљење. Док је злочин на антисоцијалном земљишту, дотле се у његовој осуди слажу сви пријатељи друштвенога поретка и друштва људ-

ског уопште, али кад се због истога чине одговорним и политички и материјално лица, која са њим немају везе, тад се гнушање над злочином претвара у гнушање над његовом злоупотребом за политичке цијељи.

Погром противу Срба у Босни и Херцеговини даје сарајевском злочину политичко обиљежје, које он у ствари нема. Сасвијем природним огорчењем због погрома без потребе се угушује онај осјећај гнушања, које атентат, као антисоцијални злочин, у пуној мјери заслужује. Вјештачко и наметнуто везивање политичких последица за један антисоцијални чин промашиће свој циљ и од два права злочинца биће, без нужде, цио један народ створен мучеником.

Кад је Казерио убио Карноа, Французи нијесу стварали погроме противу Италијана.

Кад је Лукени убио царицу аустриску, плаћена руља у Трсту није плаћкала талијанске домове и трговине.

Али кад два Босанца учинише исте такве злочине, у Сарајеву и по свој Босни и Херцеговини над Србима се врши прави погром.

Оваквим поступком може се осуда злочинаца у очима цивилизованог свијета изврнути у осуду онијех, који због недјела двојице, без суда и пресуде, изводе на губилиште читав један народ.

Погроми противу Срба

Колико се свако човјечанско срце грози при читању вијести о појединостима сарајевске трагедије, толико се у равној мјери гнуша и при читању појединости погрома над Србима у Сарајеву и осталим мјестима Босне и Херцеговине.

Описаћемо укратко само оно што саопштавају аустријски полуслужбени листови.

Најнижи инстинкти организованих сутеренских типова славили су у Сарајеву оргије над српском имовином.

На улицама се наваливало физички на српске прваке. Њихове куће, радње и просвјетне установе рушене су.

Српска Митрополија у Сарајеву демолрана је.

Величанствени „Хотел Европа“, који је својина Гл. Јефтановића, изнутра је сав дивљачки изломљен и разрушен. Намјештај је изнесен на улицу и спаљен.

Приватни дом Јефтановићев изнутра је опустошен. Намјештај спаљен. Богату шталу са коњима и кароцама плаћена руља је разорила и опљачкала. Све је поломљено. Вандализам је царовао.

Полиција је дошла, пошто је злочин био свршен.

Радње средњега српскога сталежа једноставно су опљачкане.

Роба је изнесена на улице, и ту је или разграбљена, или згажена.

У српским школама у Сарајеву начињена је пустош. Сав школски прибор је уништен. И у овим варварским подвизима учествовале су, како вели бечки Кор. Биро, и одличне сарајевске даме! Лијепе даме, достојне васпитанице Штадлеровог самостана „Срца Исусова“!

Дивљачка руља хтјела је продријети и у цркву, али је била тек тада од војске спријечена.

Сарајевски полуслужбени лист „Боснише Пост“, који у осталом осуђује ова дивљаштва, вели да није било довољно полиције и војске да сузбију демонстранте.

Није било довољно! А тијех дана у близини Сарајева два су корпуса војске вршила маневре, и из цијеле монархије дошло је због посјете Насљедникове 800 полицајаца, док је 1000 жандарма нарочито било послано.

„Напоље Срби“

За вријеме пљачке, коју је организована руља у Сарајеву вршила по српским трговинама и домовима, чули су се бјесомучни повици: напоље Срби!

„Напоље Срби!“ — у једној чисти српској земљи.

Па ко би остао у тој земљи, кад би Срби били истјерани напоље?

Неколико стотина дошљака, разних бјелосвјетских агената, лифераната и жандара.

„Напоље Срби!“ — у земљи, која је вазда била српска, која српски осјећа и мисли.

И то је доказ, да те демонстра-

ције нијесу биле вођене од домо-родаца.

Јефтановић ухапшен

Сарајевска полиција притворила је првака босанских Срба Глигорија Јефтановића.

Хапшења се продужавају.

Опљачкани дућани

Сарајевски полуслужбени листови јављају, да је тамо приликом погрома противу Срба опљачкано преко двије стотине српских дућана.

Кад су у Киневу вршени над Јеврејима погроми, који су такође за осуду, тада је бечка штампа дизала урнебесну грају. Да ли ће сада и о својима тако писати?

Телеграфске вијести о атентату

Спровод надвојводе Франца Фердинанда.

Метковић, 17 јуни

На свима кућама истакнуте су црне заставе. Бродови у луци имају заставе на пола катарке. Око шест сати у јутро стигао је из Сарајева дворски воз са лијесом надвојводе и војвоткиње. У истом возу дошла је и његова пратња. На кеју се налазила почасна чета из Мостара деташман морнара, гувернер Далмације, грађанске и војне власти, католичко и православно свештенство, италијански консул, представници општине, школска младеж и становништво. Морнари су подигли оба лијеса које је благословило католичко свештенство, уз звоњење звона са свих цркава. Затим су понесени на јахт „Далмата“ уз ударање добоша. Лијес Франца Фердинанда прекривен је ратном заставом. Гувернер Далмације положио је на лијес надвојводи вијенац од ловора, а на војвоткињин дивну киту цвијећа. — Бечки Кор. Биро.

Метковић, 17 јуни

Положени су многи вијешти од метковићских госпођа, официра и чиновништва. Кад су лијесови преносени из воза у јахт, почасна чета је исцалила почасне савје. Пољак се кренуо брод којег је пратио гувернер. Испред брода је ишао један торпиљер, а за њим гуверноров јахт. Кад је „Далмата“ стигла на ушће Неретве, оклопача „Вирибус Унитис“ испалила је салву од 19 метака. Кад се „Далмата“ приближила оклопачи, оба лијеса су на њу пренесена. На стражњем мосту је била начињена капела украшена ратним заставама. Свештенство је дало апсолуцију у присуству гувернера, официра и морнара. Иза 9 сати у јутро, „Вирибус Унитис“ је кренуо. — Бечки Кор. Биро.

Насиља над Србима

Сарајево, 18 јуни

„Патриотске“ манифестације католика и муслимана биле су у Травнику, а иза тога су настале противсрпске манифестације. Кад су разбијани прозори на српској школи, поп је пуцао на улицу и ранио једну особу. Поп је ухапшен како би се спријечило да не буде личован. — Бечки Кор. Биро.

Сарајево, 18 јуни

За вријеме демонстрација разбијени су прозори и на митрополитовој палати. Митрополит се намолио на једном прозору и био је лако рањен. Против српске демонстрације се настављају. — Бечки Кор. Биро.

Мостар, 18 јуни

Кад је један Хрват ушао у радњу једног Србина, овај је ружио покојног надвојводу, на што је Хрват разјарен ударно Србина ножем. Злочинац је ухапшен. — Бечки Кор. Биро.

Сарајево, 18 јуни

О демонстрацијама и малим изгредима се јавља такође из Добоја

и Брчке. Потврђује се вијест о хапшењу Атанасија Шоле у Невесињу. — Бечки Кор. Биро.

Сарајево, 18 јуни

Јуче и прекјуче опет су била многобројна хапшења, али су многи пуштени послје преслушања. — Бечки Кор. Биро.

Сарајево, 18 јуни

На надлежном мјесту констатује се да су јучерашње противсрпске демонстрације потекле из неописивог огорчења одличне већине муслиманског и католичког становништва. Сви слојеви становништва, чак и одличне даме узеле су учешћа у манифестацијама. Значајно је да ниједан Србин није убијен, док су један католик и један муслиман били убијени од Срба. Пљачкања није било осим неколико случајева кад је свјетина искористила ситуацију, али сами су манифестанти најурили пљачкаше.

Улога полиције била је врло деликатна према патриотским манифестантима те ни трупе ни полиција нијесу употребиле оружје, пошто су се манифестанти покоравали наметнутим наредбама. Манифестанти су нарочито ишли против оних елемената који нагињу свесрпским тенденцијама, док је српски лојални елемент био поштеђен. — Бечки Кор. Биро.

Сарајево, 18 јуни

Сабор је био позорницом озбиљних противсрпских демонстрација од стране опозиције, нарочито од стране франковаца. Кад је председник Медаковић, који припада српској самосталној странци, хтио да прочита изјаву саучешћа и жалости поводом атентата, мањина је стала да виче: „Доље Србија! Србин не смије да буде председник! Српско-хрватске коалиције мора нестати!“ Бука је била неописива и председник је морао два пута прекинути сједницу да би могао прочитати изјаву у сред буке и уз исте узвике. — Бечки Кор. Биро.

Загреб, 18 јуни

Четири стотине грађана и студената прошло је око 8 сати у вече кроз варош, носећи хрватску заставу, завијену у црно и слику Франца Фердинанда уз противсрпске узвике. Настала је гужва кад је чашом из једне каване пробијена слика Франца Фердинанда. Други опет кажу да се пуцало из кафана из револвера на манифестанте који су разбијали прозоре на кафани и уништили намјештај. Полиција је растјерала манифестанте. Више особа је лако рањено.

За то вријеме група студената националиста који су противници франковаца, поразбијали су прозоре на кући Старчевића док нијесу дошле његове присталице и растјерале их. Биле су демонстрације пред кућом председника сабора Медаковића, на кући су поразбијани прозори, али полиција и жандармерија разјурила је мани-

фестанте. Десет особа је ухапшено, али одмах пуштено на слободу. Полиција је предузела све мјере да спријечи изгреде. — Б. Кор. Биро.

Загреб, 18 јуни

Синоћ у Ђакову, резиденци српског (!) владике, настале су против српске манифестације. Манифестанти, уз узвике против Срба, разбили су прозоре на кући посланика Рибара који припада српско-хрватској коалицији. Жандармерија је растјерала манифестанте. Кад су се вечерас поновиле демонстрације, прилијепљена је на улици једна објана којом се тражи да се улица не смије више звати именом српског пјесника Змај Јована Јовановића, и ако се натпис не скине, да ће силом бити скинут. — Бечки Кор. Биро.

Беч, 18 јуни

Једна група студената покушала је у десет сати да манифестује пред српским посланством, али је полиција спријечила манифестацију. — Бечки Кор. Биро.

Беч, 19 јуни

Група студената организовала је синоћ манифестацију пред српским посланством. Није било никаквог инцидента. — Бечки Кор. Биро.

Беч, 19 јуни

„Fremdenblatt“ опровргава вијест да је српско посланство у Бечу обратило пажњу надлежних мјеста на постојање намјере да се изврши атентат. — Бечки Кор. Биро.

Сарајево, 19 јуни

Поводом нереда у Тузли, Маглају и Габели, земаљски поглавица прогласио је прокламацијом опсадно стање у читавој Босни и Херцеговини. — Бечки Кор. Биро.

Сарајево, 19 јуни

Изгледа да из испитивања Гаврила Принципа произлази да је намјеравао извршити атентат у Трчину, гдје је био главни стан приликом маневара, али је касније одустао од те намјере. Више ухапшених имали су личне везе са атентатором. — Бечки Кор. Биро.

Трст, 19 јуни

Дреднот „Вирибус Унитис“ са лијесовима надвојводе и војвоткиње стигао је у Трст. — Бечки Кор. Биро.

Петроград, 18 јуни

Цар је наредио дворску жалост усљед смрти Франца Фердинанда. — Бечки Кор. Биро.

Революција у Арбанији

Беч, 18 јуна

„Wiener Allgemeine Zeitung“ сазнаје с обавијештене стране да су вијести о шиљању 20.000 аустријских и италијанских војника у Арбанију апсолутно неосноване. — Бечки Кор. Биро.

Рим, 18 јуни

Агенција Стефани сазнаје из Валлоне, да је тамо проглашено опсадно стање. Холандски мајор Слунис именован је командантом вароши. Добровољци су пошли за Војшу. — Бечки Кор. Биро.

Драч, 17 јуни

Према једном телеграму, који се до сада држао у тајности, Пренк Биб Дода је у недјелу напредовао до Малкуца, гдје је имао кратку борбу са усташима. Послије тога је Пренк Биб Дода наредио својим људима да се повуку и узмакао је до Ихмиа. Безразложни бијег Пренк Биб Доде изазвао је велико разочарање у Драчу. Очекује се послије подне или сутра најдај усташа на Драч. — Бечки Кор. Биро.

Драч, 19 јуни

Агенција Стефани јавља: Пренк Биб Дода се повукао у Љеш, пошто је распустио своје трупе. Изгледа да је стекао увјерење да се не може опријети усташима и да је волио да се повуче како би избјегао пљачкање. — Бечки Кор. Биро.